

A. STARČEVIĆ, *Bl. Ozana Katorska*. Dubrovnik, dominikanski samostan

1985, 1987, 1992, reljef *Stepinac-Kuharić* u Pregradi, 1996). Bavi se slikarstvom, grafikom i crtežom. — Samostalno izlagao u Zagrebu, Osijeku, Gospiću, Splitu, Malome Lošinj, Hvaru, Beogradu, Podgorici, Rimu, Sidneyu i Los Angelesu. Izlagao na svjetskim izložbama medalje Budimpešta (1994) i Neuchâtel (1996).

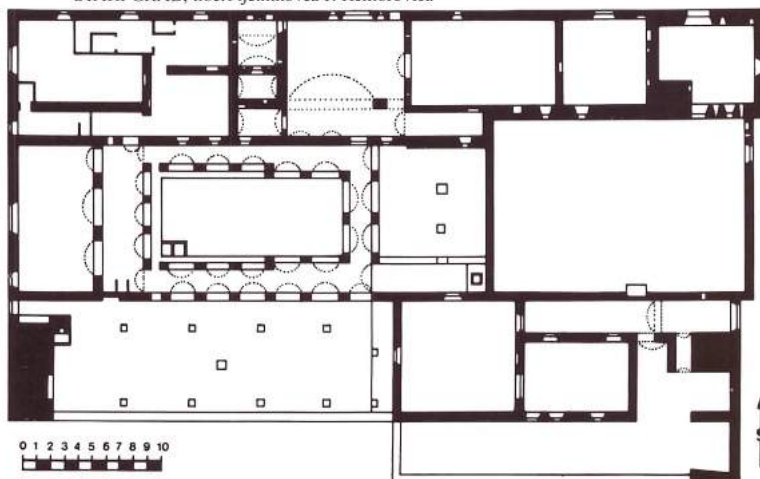
LIT.: A. V. Mihičić, Ante Starčević, uz prvu samostalnu izložbu, Bulletin JAZU, 1958, 3. — K. Prijatelj, Ante Starčević (katalog), Split 1969. — D. Kečkemet, Ante Starčević, ŽU, 1969, 10. — T. Hruškovec, Animalia u hrvatskoj umjetnosti (katalog), Zagreb 1989. Ž. Sa.

STARI BROT, selo uz Kupu Z od Siska. Drvena kapela Sv. Martina pravokutne je osnove, s trostranim završetkom. Na strmu je krovu biber crijep, a na tornjiću iznad glavnoga pročelja stožasta kapa sa šindrom. Umjesto prozora su otvori s daskama, koje se otvaraju prema dolje. Tabulat je oslikan biljnim motivima, a pod popločen ant. opckama iz Siscie (urezana godina 1774). Oltar je iz 1743. Kapela je srušena u agresiji na Hrvatsku 1991–92.

LIT.: D. Baričević, Pregled spomenika skulpture i drvorezbarstva 17. i 18. stoljeća s područja kotara Sisak, Ljetopis JAZU, 1968, 72. — D. Cvitanović, Sakralna arhitektura baroknog razdoblja, Zagreb 1985. — Cultural Heritage of Croatia in the War 1991/92, Zagreb 1993. A. Ht.

STARI GRAD, naselje na S obali otoka Hvara. Osnovali su ga ← 384. grč. naseljenici (*Pharos*). O kontinuitetu naselja svjedoče ostaci iz helenističkoga

STARI GRAD, tlocrt ljetnikovca P. Hektorovića

(zidine u temeljima kuća) i rim. doba (mozaici ispod pločnika ulica). Sadašnja crkva Sv. Ivana (produžena u XV. st.) bila je dio starokršč. sklopa koji se sastojao od još jedne paralelne crkve (otkriven figuradni mozaik u apsidi) i krstionice. — U središtu naselja nalazi se renesansni utvrđeni ljetnikovac *Tvrđalj* pjesnika P. Hektorovića iz 1520; na zidovima su uklesani hrv. i lat. natpisi. Uz ljetnikovac se nalazi perivoj te ribnjak okružen arkadama. Na trgu pred ljetnikovcem je renesansna crkva Sv. Roka koju je Hektorović dao sagraditi 1569. Barokna župna crkva Sv. Stjepana sa zvonikom građena je XVII–XVIII. st.; u zvonik su ugrađeni kameni blokovi nekadašnjih grč. zidina i reljefni prikaz ant. broda. U crkvi se nalaze triptih Francesca da Santacrocea, slika *Oplakivanje Kristovo* Leonarda Corone (1561–1605) i barokni mramorni oltari. — Dominikanski samostan osn. je potkraj XV. st. God. 1571. je spaljen; pri obnovi je djelomično utvrđen kulom. Uz staru knjižnicu i arhiv samostan ima kolekciju slika (među ostalim, djela J. Tintoretta i D. Crespija-Cerana) i arheol. zbirku. Nedaleko od samostana je crkva Sv. Nikole u kojoj se nalaze drveni barokni oltar s kipovima venec. drvorezbara A. Porijsa iz XVII. st. i zavjetne slike starigradskih pomoraca. U I dijelu naselja je trg »Škor«, sagrađen u doba baroka. Profana je arhitektura zastupana kućama Machiedo, Politeo i Celineo-Bervaldi iz razdoblja XVI–XVIII. st. Obiteljske zbirke Ruževića i Vrankovića posjeduju kulturnopov. i umj. predmete i arhive. U kući Biankini (XIX. st.) smještena je zbirka »Juraj Plančić«. — Uz put prema kupalištu nalazi se renesansna crkva Sv. Jeronima s reljefom sveca (XV. st.) na pročelju.

LIT.: C. Fisković, Hektorovićev Tvrđalj, Bulletin JAZU, 1957, 2. — D. Berić, N. Duboković-Nadalini i M. Nikolanci, Popis spomenika otoka Hvara, Split 1958. — G. Gamulin, »Oplakivanje Krista« od Leonarda Corone u crkvi dominikanaca u Starom Gradu, Prilozi povijesti otoka Hvara, 1958, 1. — J. Jeličić, Ranokrščanski figuradni mozaik u Starom Gradu na Hvaru, Prilozi — Dalmacija, 1984. — M. Gamulin, Tvrđalj Petra Hektorovića u Starom Gradu na Hvaru, Zagreb 1988. N. B. B.

STARIGRAD, ostaci burga na glavici Bilogore J od Koprivnice. U izvorima nazivan *Kuvar*, *Kukaproncha* i *Kamengrad*. U njemu su kraljevi i velikaši izdavali povelje. Stradao 1446. u borbama između Fridrika II. Celjskoga i I. Hunyadija.

LIT.: G. Szabo, SG. — A. Horvat, Osvrt na urbanizam Koprivnice, Bulletin JAZU, 1960, 2–3, str. 90–91.

STARIGRAD GORNJI, naselje J od Senja. Iznad luke, na brijegu, nalaze se ostaci prapov. ilir. naselja koje nastavlja život u rim. doba i u sr. vijeku. Na vrhu brijega u XIII. je st. izgrađena manja utvrda; uskoro Starigrad i okolica dolaze u posjed senjskih knezova Frankopana. Pod Gradinom su ruševine crkava Sv. Jakova i Sv. Jelene. God. 1772. iznad luke je sagrađena crkva Sv. Jakova.

STARIGRAD-PAKLENICA, naselje u Podgorju pod Velebitom. Na visovima što zatvaraju ulaz u kanjone Paklenice nalaze se ostaci utvrđenih naselja Liburna. Podno gradina, uz more razvija se u rim. doba municipij *Argyrumtum*, utvrđen zidom i kulama. Osobito je dobro očuvana rim. nekropola s mnogobrojnim ozidanim, pravilnim pravokutnim grobnim parcelama. Nekropola je iz I–III. st. Među grobnim priložima ističu se sitni predmeti od stakla, keramike, jantara i dr. U sr. vijeku na ruševinama ant. grada niče Starigrad, o čemu svjedoče ostaci arhitekture i drugi spomenici. S od Starigrada-Paklenice, na nepristupačnu brdu nalaze se ostaci velike ilir. gradine. Niže prema moru očuvani su ostaci jedne kasnoant. utvrde s kulama i zidom izgrađenim oko 550. za vrijeme ratova između Bizanta i Gota; unutar zidina su ostaci zgrada te srednjovj. crkva Sv. Trojice s grobljem mještana Šibuljine. J od Starigrada-Paklenice nalaze se ruševine Večke kule — utvrde koja je do danas dijelom utonula u more. Stari *Večki grad* možda je ant. naselje *Vegium*, a poslije središte starohrv. podgorske župe plemena Tugomerića. Nedaleko od Večke kule uz cestu je romanička crkva Sv. Petra iz XI/XII. st., a oko srednjovj. grobovi s nadgrobnicima. Južnije je Rovanjaska s predromaničkom crkvom Sv. Jurja (XI. st.). Poviše Selina, nad kanjonom Male Paklenice, uz stazu za Sveto brdo stoje zidine stare planinske crkvice Sv. Jakova. Na kraju kanjona Velike Paklenice (nacionalni park), uz potok nalaze se zidine starih mlinova i stupa. Poviše Ramića, gotovo u pećinama, vidljivi su ostaci starih kuća — jedinstveni spomenici našega pučkoga graditeljstva.

LIT.: M. Abramčić i A. Colnago, Untersuchungen in Nord Dalmatien 1909, 12. — Ž. Poljak, Velebit, Zagreb 1969, str. 255. — B. Gušić, Lika u prošlosti i sadašnjosti, Karlovac 1973. — M. Suić, Antički grad, Zagreb 1976. — A. Glavičić, Prilog istraživanju sakralne arhitekture na Primorskim padinama Velebita i Velike Kapele, Senjski zbornik, 1981–82. — N. Cambi,

Salona und seine Nekropolen, Bayerische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Abhandlungen N. F. H. 96, München 1987. A. Gl.

STARI JANKOVCI, selo *Jl* od Vinkovaca. U župnoj crkvi Sv. Marije (1780) kasnobarokno-klasicistički glavni oltar, propovjedaonica s reljefima, orgulje J. I. Zeisskea (1777), konzola od kovana željeza za zvonice s motivima u stilu rokoka. — Na području sela su nalazi iz neolitika i eneolitika.

STARI MIKANOVCI → MIKANOVCI

STARK, Dragutin, slikar (Prag, 19. II. 1822 — Zagreb, 23. IX. 1877). Studirao je na akademijama u Pragu i Beču (1834–42). God. 1849. dolazi u Zagreb, gdje podučava crtanje na privatnim školama, od 1854. do smrti profesor na zagrebačkoj realci. Pisao pedagoške rasprave, slikao portrete zagrebačkih građana u duhu kasnoga bidermajera (*Domorodac u ilirskoj odori*, 1849) te pejzaže i vedute (*Pogled na Zagreb sa sjevera*, 1859).

LIT.: A. Simić-Bulat, Sjeverozapadna Hrvatska, u katalogu: Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj, Zagreb 1961, str. 27, 215. — M. Schneider, Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940, Zagreb 1977, str. 16–17. R. He.

STAROHRVATSKA PROSVJETA, časopis za srednjovj. arheologiju i povijest umjetnosti, osn. 1894. kao glasilo Hrvatskoga starinaruskog društva; utemeljitelj fra L. Marun, prvi urednik F. Radić. Izlazio do 1904. Ponovno pokrenut 1927; nakon samo tri sveska dokinut za vrijeme šestojanuarske diktature. Obnovljen je 1949. u trećoj seriji kao glasilo Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, Split. Gl. urednici, osim F. Radića, bili su M. Abramčić, F. Šišić i Č. Iveković, potom S. Gunjača i D. Jelovina.

LIT.: N. Bezić-Božanić, Starohrvatska prosvjeta, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1986, 12. J. Bil.

STAROKRŠĆANSKA (RANOKRŠĆANSKA) UMJETNOST, naziv za umjetnost kršćana koja se u prvim stoljećima (II/III – VI/VII. st.) razvila na području Rimskoga Carstva. U prvo se vrijeme s. u. likovno nadovezuje na kasnu fazu rimske umjetnosti, a promjena stila dogodit će se prijelazom u kasnu antiku, kada se umj. iskaz od osjetilnoga usmjerava na idealno i transcendentno (spiritualizacija, apstrakcija, plošnost, reprezentativnost). Unutar starokršćanske umjetnosti razlikuju se dvije razvojne faze; prva obuhvaća razdoblje najstarijih, uglavnom sepulkralnih spomenika, a druga period nakon Milanskoga edikta (313), kada kršćanstvo postaje službeno priznata vjera. Počinje se uviđati velika socijalna važnost likovne umjetnosti, što dovodi do reprezentativnosti (bazilike, krstionice, episkopiji, groblja) i raznovrsnosti (freske, mozaici, sarkofazi, bjelokosni predmeti) umj. oblika. U prvim desetljećima VI. odn. VII. st. s. u. na grčkome Istoku

STARIGRAD-PAKLENICA, crkva Sv. Petra

pod utjecajem Carigrada prelazi u ranobiz. umjetnost, a na Zapadu, na osnovi neprekinute tradicije djelomično »barbarizirane« kasnoant. umjetnosti u ranosrednjovj. umjetnost.

Prvi su kršć. spomenici na području Hrvatske (druga pol. III. st.) oratoriji u privatnim kućama (*domus ecclesiae*), u kojima su neke prostorije

D. STARK, *Pogled na Zagreb sa sjevera*. Muzej grada Zagreba